

Pravidelné ročníkové teplotní a srážkové fluktuační v oblasti Kroměřížska

Část 3 – jaro

Pokorný E.¹⁾, Denešová O.²⁾, Spáčilová V.¹⁾, Bílovský J.¹⁾, Podešvová J.¹⁾

¹⁾ Agrotest fyto, s.r.o., ²⁾ Zemědělský výzkumný ústav s.r.o. Kroměříž

Ve třetí části hodnocení pravidelných teplotních a srážkových fluktuačních budeme hodnotit jarní měsíce (podle meteorologického kalendáře se jedná o měsíce březen až květen), období pro zemědělce velmi důležité. Spadají sem jarní práce, často rozhodující o osudu výnosů. Doba nástupu vegetace rozhoduje o jeho délce. Přejichodná oblast klimatu, kam Kroměříž patří, se projevuje zejména v tomto období. Jaro jakoby bojovalo s odcházející zimou, ta se často dlouho nevzdává své moci. V jiných letech jaro zvítězí snadno k všeobecné radosti nejen zemědělců.

Hodnocení odchylek teplot a srážek za roky 1991 – 2010 v měsíci březnu

Grafy 14 a 15

V měsíci březnu se první pravidelné zvýšení teplot dostavuje hned na jeho počátku a to od 1. do 4. března (4 dny) a druhé od 7. do 10. března (opět pouze 4 dny). Obě období nejsou nijak významná co do délky trvání, ale teplotně přináší změny značné. V prvním období, ke kterému dochází v 65 % případů, se teplota zvyšuje o 1,1 °C oproti normálové hodnotě, která je 2,1 °C. Druhé období (od 7. do 10. března) není tak výrazné. Nastává pouze v 55 % případů a teplota se zvýší z normálové hodnoty 3,0 °C na 3,3 °C, tj. o 0,3 °C. Výrazné březnové ochlazení (trvajících déle než 4 dny) nastává od 19. do 23. března (5 dní). V tomto období klesá teplota o 1,2 °C pod normálovou hodnotu 4,8 °C. K této anomálii došlo v 65 % sledovaných let.

Výrazná anomálie srážek nastává v březnu pouze jednou, a to výrazným poklesem mezi 14. a 18. březnem (5 dní). Srážky se v tomto období snižují z průměrných 1,2 mm za den na 0,5 mm za den. Počet deštivých dnů v tomto období dosahuje 55 %.

Popsané zvýšení teplot na počátku března lze zařadit k březnové části matejského oteplení spojeného s celou řadou pranostik (Vašků 1998): „O svatě Albině je po sněhové peřině“ (1. 3.), „Svatá Kunhuta – o chlup stoupne teplota“ (3. 3.). Druhé námi popsané období březnového oteplení je pokračováním prvního – obě období jsou odděleny pouze dvěma chladnějšími dny (5. a 6. března), kdy podle citované literatury matejské oteplení končí až koncem první březnové dekády. V lidových pranostikách můžeme najít: „Svatá Felicitá, sníh z polí odmítá“ (7. 3.), nebo se k témuž datu váže pranostika: „Na svatého Tomáše, oraniště jsou na kaše.“ Popsané ochlazení od 19. do 23. března je poněkud posunutou řehořskou zimou, v meteorologických kruzích známou jako březnová zima, končící koncem druhé dekády. Toto období bývá posledním výraznějším celistvým záchvěvem mrazivého a sněhem bohatého počasí.

Z grafu kumulovaných teplot a srážek je dobře patrné výrazné období oteplování od 1. do 4. a od 7. do 14. března, následované prudkým poklesem teplot od 19. do 23. 3. Srážkově je dobře patrný sestup od 9. do 18. 3. a nárůst v době od 20. do 29. 3.

Celkově lze v měsíci březnu popsat období od 6. do 10. jako období teple a suché a od 23. 3. jako období vlhké a studené.

Hodnocení odchylek teplot a srážek za roky 1991 – 2010 v měsíci dubnu

Grafy 16 a 17

„Duben – za kamna vlezem.“ Pranostika vystihující teplotní charakteristiku měsíce dubna velmi výstižně. Po mírně nadprůměrných teplotách přicházejících počátkem dubna – od 1. do 5. a patřících do tzv. mariánského jara, kdy v našem případě se může teplota zvýšit až o 2,4 °C nad průměrných 7,1 °C (tato anomálie se vyskytuje v 70 % případů) nastává období teplotně podprůměrné, trvajících od 6. do 21. dubna, označované jako aprílová zima. Teploty se snižují o 1,7 °C, ve srovnání s normálem, který je 9,5 °C. Jedná se o velmi dlouhé období trvajících 16 dní, tedy celou polovinu měsíce. Výskyt je také v 70 % případů. Od 22. dubna nastává oteplení, označované jako jaro svatého Jiří, vrcholící 28. dubna, kdy se teplota zvyšuje o 1,2 °C (z normálové hodnoty 13 °C). Pranostik pro uvedená období najdeme celou řadu. K prvnímu oteplení – mariánskému jaru se vztahuje např.: „Na svatého Isidora oráče i ptáče radostí si zaskáče“ (4. 4.). Další změny jsou rychlé, takže můžeme slyšet: „O svatém Vojtěchu, před zimou pod střechu“ (23. 4.), ale již na svatého Jiří (24. 4.) pranostika říká: „Jak mráz uvidí Juru, opustí každou díru.“

V hodnocení odchylek srážek od průměrných hodnot nebyla nalezena žádná pravidelná anomálie trvajících déle než čtyři dny. Naplňuje se tím řada pranostik, kdy lidová moudrost tento stav výstižně popisuje. Např.: „Dubnové počasí nevyslovíš,“ nebo „Dubnové počasí jsou časy a nečasy.“

Z grafu kumulovaných hodnot teplot a srážek je patrná srážková variabilita, kdy nelze nalézt ani jedno výrazně charakteristické období. Kumulované teploty vykazují vzestup od 5. 4., po kterém následuje velmi dlouhé období poklesu – od 6. do 22. dubna, následované nárůstem až do posledních dubnových dní.

Celkové hodnocení měsíce dubna. Srážkově je měsíc duben velmi variabilní a není možno nalézt žádné výrazné podnormální a nadnormální období. Teplotně byla vylišena tři období – na začátku dubna (do poloviny první dekády) nastává oteplení, následované velmi dlouhým ochlazením a po 21. dubnu se dostavuje opět pravidelné oteplení.

Hodnocení odchylek teplot a srážek za roky 1991 – 2010 v měsíci květnu

Grafy 18 a 19

Dostáváme se k měsíci tisíce různých tváří. Z hlediska pranostik se v našich myslích asi nejvíce vyznačuje výskytem „Ledových mužů.“ Podívejme se, jak je tomu v Kroměřížském regionu.

Z vypočítaných odchylek teplot od průměrných hodnot byla zjištěna tři období trvajících čtyři dny a déle. První anomálie – teplotně nadprůměrná nastává od 4. do 7. května, kdy se teploty sníží až o 1,1 °C oproti průměru, ten je 14,0 °C (jev nastává v 60 % případů). Tato doba je označována jako floriánská chladna s možností výskytu mrazů a sněžení. „Svatý Florián si ještě

může nasadit sněhový klobouk“ (4. 5.), říká pranostika. Od 8. do 13. května nastává oteplení. Jedná se pravděpodobně o tzv. izidorské jaro, které se v naší oblasti dostavuje o 3 až 4 dny dříve, než je na území republiky obvyklé. Teplota se zvýší o 0,8 °C nad průměrných 14,4 °C, a to v 60 % případů. Následuje dlouhé období ochlazení mezi 14. až 24. květnem (11 dní). Teplota v 65 % případů klesá o 0,9 °C pod průměrnou hodnotu 15,4 °C. Poslední výrazná změna nastává mezi 25. a 29. květnem (5 dní). Teplota se zvyšuje až o 1,2 °C nad průměrnou hodnotu 15,7 °C. K tomuto zvýšení však dochází pouze v 55 % případů.

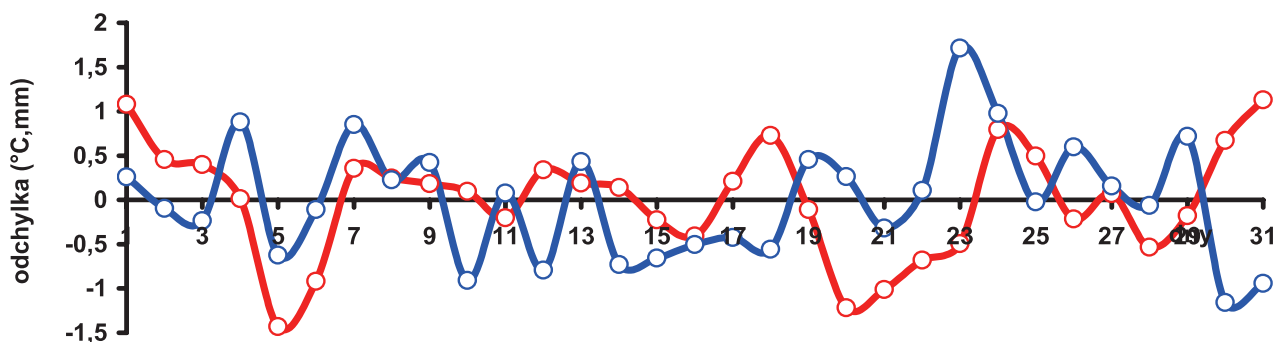
V chodu srážek byla na Kroměřížsku zaznamenána jedna výrazná anomálie. Ke snížení srážek dochází v období mezi 22. až 25. květnem (4 dny), kdy se srážky sníží o 1,6 mm za den z průměrné hodnoty 2,5 mm za den. Počet dešťových dnů se v tomto období může snížit až na 20 %. Právě toto období lze z hlediska vývoje obilnin pokládat za kritické (Petr, 1980), neboť jak bylo uvedeno, bezprostředně po něm nastává pravidelné oteplení (mezi 25.–29. květnem).

Na grafu kumulovaných teplot a srážek je patrný nárůst teplot mezi 7. a 14. květnem, po kterém následuje výrazný pokles od 14. do 24. května. Další zvyšování pak nastává od 24. do 29. května. Srážky se dlouhodobě snižují od 5. do 12. května a narůstají od 12. do 21. května. Patrný je rovněž pokles od 21. do 25. května.

Celkové hodnocení měsíce května. Pro růst plodin je důležitý pravidelný přísun srážek a to zejména v popisovaném květnu. Zvyšující se teplota a rychlý nárůst biomasy zvyšují evapotranspiraci a spotřeba vody rychle stoupá. Proto se jako méně příznivé období jeví první část druhé dekadý května, kdy dochází k nárůstu teplot a snižování srážek, a naopak příznivým – druhá část druhé dekadý, kdy se srážky zvyšují a teploty klesají. Z hlediska tvorby výnosů obilnin lze za kritické období považovat počátek třetí dekadý, kdy dochází ke snížení množství srážek a nárůstu teplot. Právě toto období by mělo být chladnější a bohaté na srážky. Prodlouží se tím doba zakládání klásků.

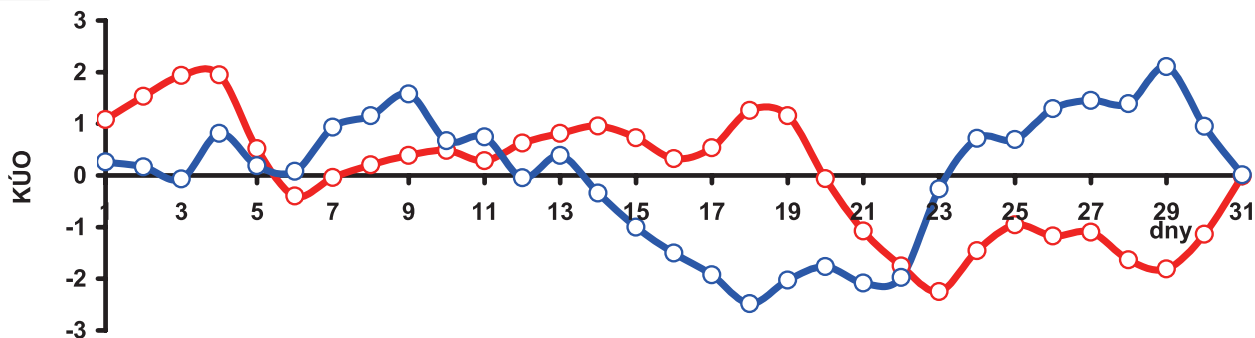
Graf 14

Teplotní a srážkové odchylky v průběhu března
(Kroměříž 1991 - 2010)

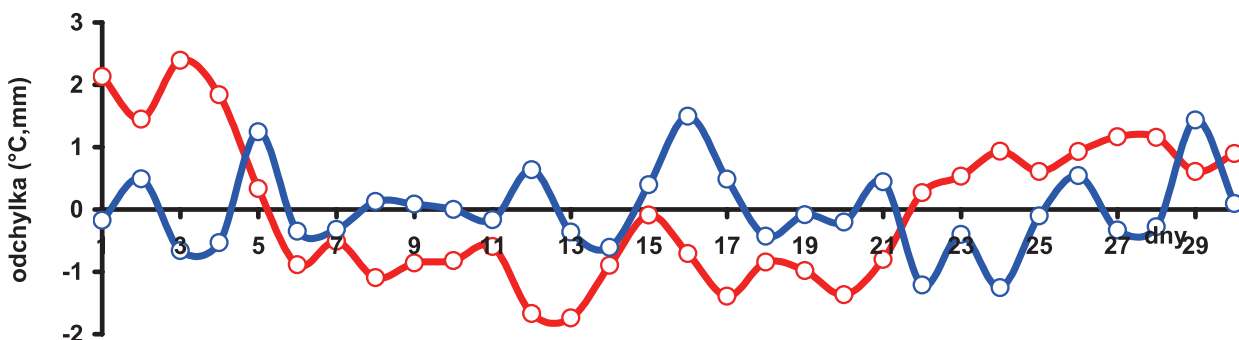
Graf 15

Kumulované úhrny odchylek teplot a srážek v průběhu března
(Kroměříž 1991 - 2010)

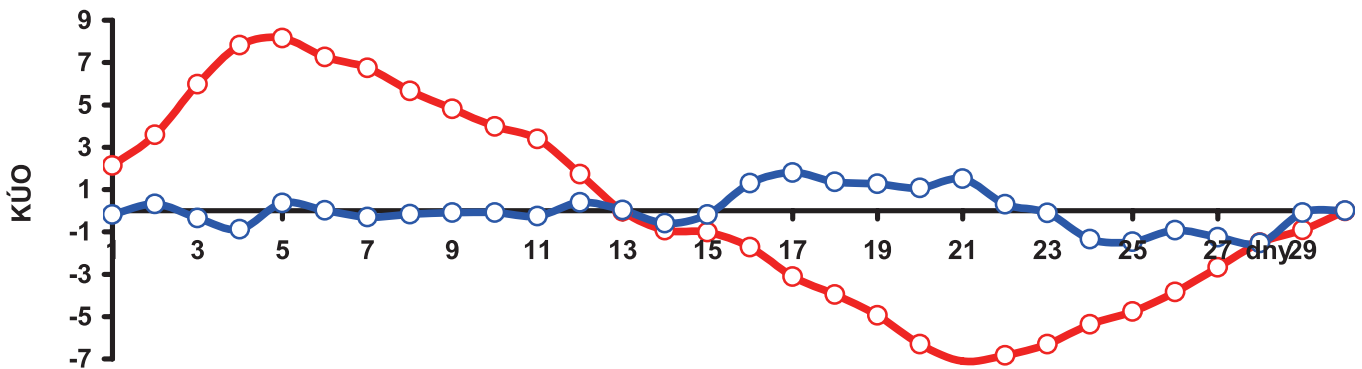
Graf 16

Teplotní a srážkové odchylky v průběhu dubna
(Kroměříž 1991 - 2010)

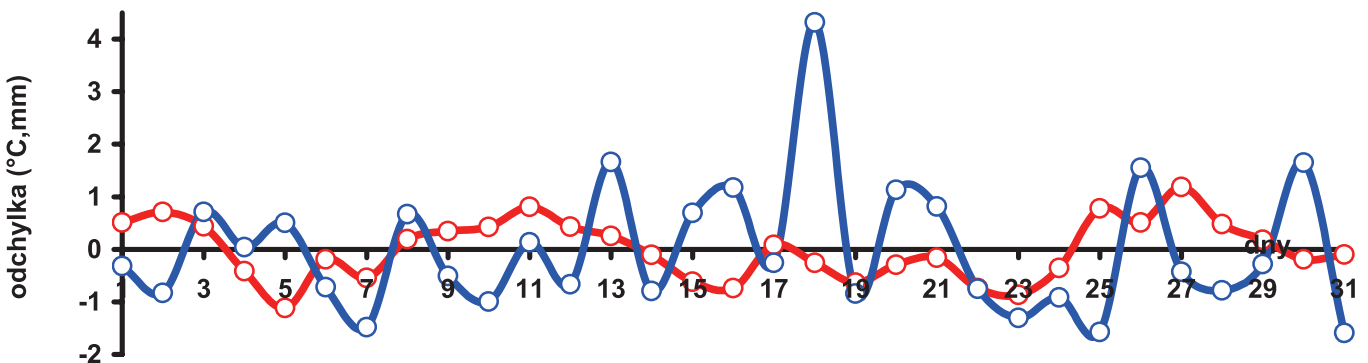
Graf 17

Kumulované úhrny odchylek teplot a srážek v průběhu dubna
(Kroměříž 1991 - 2010)

Graf 18

Teplotní a srážkové odchylky v průběhu května
(Kroměříž 1991 - 2010)

Graf 19

Kumulované úhrny odchylek teplot a srážek v průběhu května
(Kroměříž 1991 - 2010)

